

SERIA

MARIO
VARGAS
LLOSA

MARIO
VARGAS
LLOSA

CASA VERDE

Traducere din spaniolă de
MONA ȚEPENEAG

HUMANITAS

BUCUREȘTI

NOTA TRADUCĂTORULUI

Ațiunea romanului *Casa Verde* se desfășoară în două locuri distincte din Peru: orașul Piura, situat pe coasta Pacificului, în partea cea mai de nord a țării, într-o zonă de deșert, și Santa María de Nieva, sat situat dincolo de Cordiliera Anzilor, în plină regiune amazoniană, construit în jurul reședinței unei misiuni catolice și servind drept contoar comercial.

În Piura, autorul a locuit împreună cu familia lui în două rânduri, la 9 și la 16 ani, pentru scurte perioade de timp: un an de fiecare dată. O serie de imagini legate de acest oraș i-au rămas foarte vii în amintire.

În primul rând aceea a unei imense case rustice, aflată în afara orașului, pe celălalt mal al râului Piura, casă vopsită în verde ca o „șopârlă dormind la soare, în nisip”¹. I se spunea „casa verde”, și adăpostea de fapt un bordel. Copiilor le era interzis nu numai să se apropie de ea, dar chiar și să o pomenescă. Evident, fascinația era cu atât mai puternică.

În al doilea rând, amintirea unui cartier popular, la Mangachería, situat tot în deșert, dar în extremitatea opusă a orașului, cu case sărăcăcioase, construite din pământ și trestie. În ciuda sărăciei, era unul din locurile cele mai pitorești și mai vesele ale orașului, cu o varietate extravagantă de băuturi și mâncăruri tradiționale și cu muzicanți talentați. Locuitorii, „mangacherii”, erau mândri de obârșia lor. Legende locale pretindeau că nici un picior de jandarm nu a călcat prin

---

¹ Mario Vargas Llosa, *Historia secreta de una novela*, Barcelona, Tusquets (Colección Cuadernos Marginales), 1971.

Mangachería și relatau nenumărate conflicte și bătăi cu locuitorii altor cartiere, mai ales cu cei din Gallinacera. Mangacherii erau „urriști”, adică simpatizanți ai partidului „Union Revolucionaria”, partid înființat de generalul Sanchez Cerro și de Luis A. Flores, viitor reprezentant al fascismului peruvian. Preferința politică a mangacherilor nu are însă nimic a face cu ideologia fascistă, pe care de altfel o ignorau, și se explică mai ales prin fidelitatea față de generalul Sanchez Cerro, despre care o legendă pretindea, în mod fals, că s-ar fi născut într-o colibă din Mangachería. „Urriștii” se opuneau „apriștilor” (APRA: Alianza Popular Revolucionaria Americana), alt partid politic cu ambiții mai curând continentale și care există și astăzi.

Celălalt loc al acțiunii este satul Santa María de Nieva, construit în jurul reședinței unei misiuni catolice. Creată în anii '40, de călugărițe spaniole, Misiunea catolică avea drept scop evanghelizarea indienilor din această regiune. Călugărițele construiseră o școală pentru alfabetizarea indienilor, dar la început, din lipsă de elevi, erau obligate să recurgă la ajutorul armatei pentru a răpi și școlariza cu forța fete tinere indiene din cătunele pierdute în pădurea amazoniană. O dată „civilizate”, fetele nu aveau altă perspectivă decât aceea de a fi plasate ca servitoare la Lima sau de a lua drumul prostituției.

În sfârșit, râul Marañón, principala cale de acces a regiunii, care coboară din Anzi și străbate pădurea amazoniană până la vărsarea în fluviul Amazon, traversează ca un fir roșu romanul și timpul, purtător de soluții, explicații, amintiri, regrete.

Mario Vargas Llosa evocă pădurea amazoniană în toată bogăția și diversitatea ei: nenumărate triburi de indieni, o vegetație luxuriantă și specii de animale, păsări sau pești specifice regiunii. Sunt termeni locali, care în marea majoritate a cazurilor nu au corespondență în alte limbi și care contribuie la descrierea acestei lumi vaste, pestrice și atât de misterioase. În traducerea de față, majoritatea acestor termeni au fost păstrați în forma originală, inserați în textul românesc cu caractere italice. Excepție fac doar anumite nume de triburi

de indieni a căror formă putea fi natural adaptată la română (aguaruni pentru *aguarunas*, huambiși pentru *huambisas*, urakuși pentru *urakusas* etc.). Majoritatea numelor au fost păstrate în spaniolă și transcrise în caractere italice: *shapras*, *boras*, *muratos*. Același tratament a fost aplicat nenumăraților termeni zoologici, botanici sau chimici.

În privința lexicului acțiunii care se desfășoară în Piura, oraș modern de pe coasta Pacificului, au fost păstrate în spaniolă și transcrise în caractere italice o serie de cuvinte din domeniul gastronomiei sau al distracțiilor locale (jocuri de cărți, dansuri), precum și câțiva termeni cu care se exprimă în vorbirea populară curentă afecțiunea, admirația etc. Numele locuitorilor din cartierul *Mangachería*, *los mangaches*, a fost românizat (*mangacheri*).

Pentru a nu întrerupe fluiditatea lecturii, nu s-au făcut note explicative, contextul permițând înțelegerea sensului.

MONA ȚEPENEAG

PROLOG

La originea acestei povestiri sunt imaginea unui bordel mizerabil, vopsit în verde, care colora deșertul Piura în anul 1946, precum și fascinanta Amazonie în care mișună aventurieri și soldați, aguaruni, huambiși sau *shapras*, misionari sau traficanți de cauciuc și de piei, pe care am cunoscut-o în 1958, în timpul unei călătorii de mai multe săptămâni prin Alto Marañón.

Dar, în primul rând, la originea ei este probabil William Faulkner, în cărțile căruia am descoperit miracolul formei în ficțiune, simfonia punctelor de vedere, a ambiguităților, a nuanțelor, a tonalităților și a perspectivelor cu care o construcție abilă și un stil meticulos pot să îmbogățescă o povestire.

Am scris acest roman la Paris, între 1962 și 1965, suferind și în același timp delectându-mă ca un lunatic, într-un mic hotel din Cartierul Latin — Hotelul Wetter — și apoi într-o mansardă de pe rue Tournon, lipită de apartamentul unde locuise cândva Gérard Philipe, pe care chiriașul dinaintea mea, criticul de artă argentinian Damian Bayon, l-a auzit zile de-a rândul repetând, ore și ore în șir, tirada *Cid*-ului de Corneille.

MARIO VARGAS LLOSA
Londra, septembrie 1998

Pentru Patricia

UNU

Sergentul își aruncă o privire spre maica Patrocinio și viespea e tot acolo. Barca se leagănă pe apele tulburi, printre două ziduri de copaci care răspândesc un abur fierbinte, lipicios. Ghemuiți sub acoperământul din frunze de palmier, goi până la brâu, jandarmii dorm la căldura soarelui galben-verzui de amiază: capul Piciului zace peste pântecul Barosanului, Roșcovanul e lac de sudoare, Oacheșul sforăie cu gura căscată. O umbreluță de țânțari escortează barca, printre trupuri se mișcă fluturi, viespi, muște grase. Motorul sforăie și el, se îneacă, sforăie, și pilotul Nieves ține cârma cu stânga, cu dreapta fumează și chipul lui, lucios, rămâne neclintit sub pălăria de pai. Pădurenii ăștia nu erau normali, de ce nu năduseau ca toți oamenii? Țeapănă, maica Angélica stă la pupă, cu ochii închiși, fața îi e îngrozitor de zbârcită, din când în când scoate vârful limbii, soarbe sudoarea de pe mustață și scuipe. Sărmana băbuță nu ținea la o tăvăleală ca asta. Viespea își scutură aripioarele albastre, își ia zborul lin de pe fruntea trandafirică a maicii Patrocinio, dispăre desenând cercuri în lumina albă și pilotul se pregătea să stingă motorul, dom' sergent, încă puțin și soseau, după râpa asta venea Chicais. Sergentului însă îi spunea inima că n-o să fie nimeni. Zgomotul motorului încetează, maicile și jandarmii deschid ochii, își înalță capetele, privesc. În picioare, pilotul Nieves apleacă prora la dreapta și la stânga, barca se apropie în liniște de țarm. Jandarmii se ridică în picioare, își pun cămășile, chipiele, își aranjează cizmele. Gardul de vegetație de pe malul drept se întrerupe brusc după cotul râului, și o râpă înaltă, o scurtă paranteză de pământ roșiatic, coboară până la un

golf minuscul cu nămol, pietriș și crânguri de stuf și de ferigă. La țărniș nu se zărește nici o luntre, pe mal nici o siluetă omească. Barca atinge fundul de nisip. Nieves și jandarmii sar jos, se bălăcesc în noroiul plumburiu. Un cimitir, inima nu se înșela, aveau dreptate mangacherii. Sergentul stă aplecat la proră, pilotul și jandarmii târăsc barca spre uscat. Acum să le ajute pe maici, să le facă scăunel cu mâinile, nu cumva să se ude. Maica Angélica stă foarte gravă în brațele Oacheșului și Barosanului, maica Patrocinio șovăie când Piciul și Roșcovanul își împreunează mâinile ca s-o ridice și, când se așază, se face roșie ca racul. Jandarmii străbat plaja clătânându-se, le duc pe maici până unde se termină nămolul. Sergentul sare, ajunge la poala râpei și maica Angélica se și cațără pe povârniș, foarte sigură pe ea, urmată de maica Patrocinio, amândouă merg de-a bușilea, dispar într-un vârtej de praf roșu. Pământul râpei e moale, alunecă la fiecare pas. Sergentul și jandarmii înaintează înfundați până la genunchi, cu trupurile încovoiate, înecați în praf, cu batista la gură, Barosanul strănutând și scuipând. Când ajung sus își scutură unul altuia uniformele și sergentul cercetează locul: un luminș ca un cerc, un pumn de colibe cu acoperiș conic, din loc în loc tarlale semănate cu manioc și banani, și de jur-împrejur doar pădure deasă. Printre colibe, copăcei cu pungi ovale, atârânănd de crengi: cuiburi de *paucares*. El îi spusese, maică Angélica, era clar, nici un suflet, se vedea doar. Dar maica Angélica merge încoace și încolo, intră într-o colibă, iese și-și bagă capul în cea de alături, sperie muștele bătând din palme, nu se oprește nici o clipă, și așa, de departe, fără contur din cauza prafului, nu mai e o bătrână, ci un anteriu ambulant, țeapăn, o umbră plină de energie. În schimb, maica Patrocinio stă nemișcată, cu mâinile ascunse sub rasă și ochii țintă spre satul pustiu. Câteva crengi se mișcă scârțâind, o escadră de aripi verzi, ciocuri negre și piepturi albastre fâlfâie sonor pe deasupra colibelor pustii din Chicais, jandarmii și maicile le urmăresc cu privirea până când le înghite hățușul, apoi larma lor se mai aude un timp. Erau papagali, bine de știut în caz că lipsește mâncarea. Dau însă dizenterie, maică, adică te apucă pântecăraia. În râpă se ivește o pălărie de pai, chipul

pârlit de soare al pilotului Nieves: așadar aguarunii s-au speriat, măicuțelor. De încăpățănate ce-au fost, cine le-a pus să nu-l asculte. Maica Angélica se apropie, privește încoace și încolo cu ochii ei mici și zbârțiți, mâinile noduroase, rigide, cu pete cafenii, se mișcă în fața chipului sergentului: erau pe aici pe aproape, nu-și luaseră lucrurile, trebuia să-i aștepte să se întoarcă. Jandarmii se privesc, sergentul își aprinde o țigară, doi *paucares* zboară dintr-o parte în alta prin văzduh, penele lor negre și aurii scânteiază cu o strălucire umedă. Până și păsărele, de toate erau în Chicaïs. În afară de aguaruni, și Barosanul începe să râdă. De ce să nu pice peste ei pe nepusă masă? Maica Angélica gâfâie; dar nu-i cunoști, măicuță, puful cu fire albe de păr din bărbie îi tremură ușor, le era frică de creștini și se ascundeau, nici gând să se mai întoarcă, cât or să stea aici n-o să se vadă nici picior de aguarun. Bondoacă, durdulie, maica Patrocinio e și ea acolo, între Roșcovan și Oacheș. Dar anul trecut doar nu s-au ascuns, le-au ieșit în întâmpinare și le-au și dăruit o *gamitana* proaspătă, dom' sergent nu-și aducea aminte? Dar atunci nu știau, maică Patrocinio, acuma însă știu, trebuie să înțelegeți asta. Jandarmii și pilotul Nieves se așază pe pământ, se descaltă, Oacheșul își destupă plosca, bea și oftează. Maica Angélica își înalță capul: să așeze corturile, dom' sergent, un chip ofilit, să pună plasele împotriva țânțarilor, o privire apoasă, or să-i aștepte să se întoarcă, o voce dogită, și să nu-i facă ei mutra asta, avea ea destulă experiență. Sergentul azvârle țigara, o îngroapă cu piciorul, ce-i păsa lui, băieți, ia puneți-vă în mișcare. Și atunci izbucnește un cotcodăcit și dintr-un tufiș de bălării țâșnește o găină. Roșcovanul și Piciul scot un strigăt de bucurie; neagră, o fugăresc, stropită cu alb, o prind, și ochii maicii Angélica scot scânteii, tâlharii, ce făceau, pumnul ei tremură în aer, ce, era a lor, să-i dea drumul, și sergentul zicea să-i dea drumul, dar măicuțelor, dacă aveau să rămână acolo, trebuiau să mănânce, nu puteau să rabde de foame. Maica Angélica nu va îngădui asemenea abuzuri, ce încredere puteau să mai aibă în ei dacă le furau păsările? Maica Patrocinio încuviințează și ea, dom' sergent, să furi înseamnă să-l mănii pe Dumnezeu, cu chipul ei rotund și blând, nu știa

cele zece porunci? Găina e lăsată jos, cotcodăcește, se caută de purici sub aripi, o ia la fugă legănându-se și sergentul dă din umeri: ce să-și mai facă iluzii dacă ele îi cunosc tot atât sau chiar mai bine ca el? Jandarmii se îndepărtează spre râpă, prin pomi țipă din nou papagali și *paucares*, se aude zumzăit de insecte, un vânt ușor mișcă frunzele de *yarina* de pe acoperișurile din Chicais. Sergentul își slăbește șireturile de la cizme, bombăne printre dinți, cu gura strâmbă și pilotul Nieves îl bate cu palma pe umăr, dom' sergent, nu trebuia să se enerveze, ci să ia lucrurile cu calm. Și sergentul arată pe furis spre maici, don Adrián, trebușoarele astea îl plictiseau de moarte. Maicii Angélica îi era grozav de sete, poate avea și puțină febră, sufletul era tot curajos, dar trupul era plin de betesu-guri, maică Patrocinio, și ea nu, nu, nu trebuia să spună așa ceva, maică Angélica, cum or să urce jandarmii, o să bea o limonadă și-o să se simtă mai bine, o să vadă. Îl bârfeau pe el? Sergentul privește distrat în jur, îl credeau dobitoc? își face vânt cu chipiul, găinușele astea două! și brusc se întoarce spre pilotul Nieves; să ai secrete cu alții de față înseamnă lipsă de educație, dar ia uitați-vă, dom' sergent, jandarmii se întorceau în goană. O barcă? și Oacheșul, da, cu aguaruni? și Roșcovanul da, dom' sergent, și Piciul da, și Barosanul, și maicile, da, da, merg încoace și încolo fără nici o direcție și întrebă, și sergentul, să se întoarcă Roșcovanul la râpă și să-i anunțe dacă urcă, ceilalți să se ascundă și pilotul Nieves adună cizmele de pe jos, puștile. Jandarmii și sergentul intră într-o colibă, maicile rămân în poiană, măicuțelor, ascundeți-vă, maică Patrocinio, iute, maică Angélica. Ele se privesc, își vorbesc în șoaptă, încep să țopăie, intră în coliba din față și, din desiușul în care e ascuns Roșcovanul, arată cu un deget râul, acum coborau, dom' sergent, legau barca la mal, acum urcau, dom' sergent, și el, blegul, să vină să se ascundă, Roșcovanul, să nu doarmă. Întinși pe burtă, Barosanul și Piciul stau la pândă, privind prin găurile peretelui făcut din trunchiuri de *chonta*; Oacheșul și pilotul Nieves stau în picioare în fundul colibei, și Roșcovanul vine în goană, se ghemuiește lângă sergent. Uite-i, maică Angélica, uite-i, și maica Angélica o fi ea bătrână, dar avea încă vederea bună, maică Patrocinio,

îi vedea, erau șase. Bătrâna, pletoasă, poartă un șorț scurt, albicios și două tuburi de carne moale închisă la culoare îi atârnă până la brâu. După ea, doi bărbați fără vârstă, scunzi, pântecoși, cu picioare scheletice, sexul acoperit cu petice de pânză gălbuie prinse cu liane, fesele descoperite, părul în ciucuri până la sprâncene. Cară ciorchini de banane. Apoi vin două fete cu coroņite din tulpini de plante, una poartă un cercel în nas, cealaltă brățări de piele la glezne. Umblă goale ca și băiețașul care se ține după ele, ăsta pare mai mic și e mai slab. Privesc poiana pustie, femeia deschide gura, bărbații dau din cap. Aveau să le vorbească, maică Angélica? și sergentul, da, acum ieșeau maicile, atenție, băieți. Cele șase capete se întorc în același timp, rămân nemișcate. Maicile înaintează spre grup cu pași domoli, zâmbind, și în același timp, aproape neobservați, aguarunii se lipesc unii de alții, într-o clipă formează un singur trup pământiu și compact. Cele șase perechi de ochi nu se dezlipesc de pe cele două chipuri cu zbârcituri întunecate care plutesc spre ei, dacă se împotriveau să-și ia tălpășița, băieți, nici vorbă de împușcături sau să bage groaza în ei. Le lăsau să se apropie, dom' sergent, Roșcovanul credea c-or s-o rupă la fugă văzându-le. Și ce crude fetele, ce tinerele, nu-i așa, dom' sergent? Barosanul ăsta era fără leac. Maicile se opresc și, în același timp, fetele dau înapoi, întind mâinile, se agață de picioarele bătrânei care a început să-și lovească umerii cu palma, fiecare izbitoră îi zguduie sânii foarte lăsați, îi leagănă încoace și încolo: Domnul să-i aibă în pază. Și maica Angélica scoate un bolborosit, scui-pă, aruncă un șuvoi de sunete scârțâite, aspre și șuierătoare, se întrerupe ca să scuipe și, falnică, marțială, continuă să bolborosească, mâinile ei se agită, desenează contururi solemne în fața chipurilor nemișcate, palide, nepăsătoare ale aguarunilor. Le trâncănea pe limba lor păgânească, băieți, și scuipa măicuța ca o adevărată *chuncha*. Asta trebuie că le plăcea, dom' sergent, să le vorbească o creștină pe limba lor, dar nu trebuia să facă atâta tărăboi, băieți, dacă-i aud se sperie. Bolborositul maicii Angélica ajunge până la colibă deslușit, puternic, strident, și până și Oacheșul și pilotul Nieves spionează acum poiana, cu fețele lipite de perete. Îi

băgase în cofă, băieți, ce deșteaptă călugărița, și maicile și cei doi aguaruni își zâmbesc, își fac plecăciuni. Și tare cultă, dom' sergent știa că la mânăstire tot timpul nu făceau decât să studieze? Poate că se și rugau, Piciule, pentru păcatele lumii ăsteia. Maica Patrocinio îi zâmbește bătrânei, aceasta își mută privirea și rămâne foarte serioasă, cu mâinile pe umerii fetelor. Ce și-or fi spunând, dom' sergent, de tot vorbeau. Maica Angélica și cei doi bărbați se strâmbă, gesticulează, scuiță, își iau vorba din gură, și, dintr-odată, cei trei copii pleacă de lângă bătrână, se fugăresc, râd cât îi ține gura. Prichindelul se uita la ei, băieți, nu-și lua ochii de aici. Ce slăbuț era, dom' sergent băgase de seamă? ce căpățână groaznică și un trupșor atât de pușintel, parcă era un păianjen. Sub încâlceala părului, ochii mari ai copilului priveau țintă coliba. E uscat ca o furnică, picioarele îi sunt strâmbe și slăbănoage. Deodată ridică mâna, urlă, băieți, rahiticul, dom' sergent și se încinge o mare forfotă în spatele peretelui, înjurături, izbituri și în poiană izbucnesc strigăte guturale când jandarmii năvălesc alergând și împiedicându-se. Să lase jos puștile alea, zevzecii, bostani necopți, maica Angélica le arată jandarmilor pumnii, furioasă, aha, or să vadă ei ce pățesc cu locotenentul. Cele două fete își ascund capul la pieptul bătrânei, îi strivesc sânii moi și băiețelul rămâne nedumerit, la jumătatea drumului între jandarmi și maici. Unul din aguaruni scapă ciorchinele de banane, pe undeva cotcodăcește găina. Pilotul Nieves stă în pragul colibei, cu pălăria de pai dată pe spate, cu o țigară între dinți. Ce-și închipuie dom' sergent, și maica Angélica sare-n sus, de ce se băga unde nu-i fierbe oala? Dar, dacă lăsa puștile în jos, or să și-o ia în cap, maică, ea îi arată pumnul plin de pistrui, și el, coborâți mauserile, băieți. Suavă, maica Angélica continuă să vorbească aguarunilor, mâinile ei țepene desenează figuri, domol, convingător, încetul cu încetul bărbații se înmoaie, răspund acum monosilabic și ea, zâmbitoare, neînduplecată, continuă să bolborosească. Băiețelul se apropie de jandarmi, miroase puștile, le pipăie. Barosanul îl lovește ușor peste frunte, el se ghemuiește și începe să scheaune, e neîncrezător puiul de târfă și burta fleșcăită a Barosanului se zguduie de răs, și gușa, și obrajii. Maica

Patrocinio face fețe-fețe, nerușinatul, ce-i ieșea pe gură, de ce erau atât de lipsiți de respect, ești un mârlan și Barosanul — mii de scuze, își leagă fâstâcit capul de bou, l-a luat gura pe dinainte, maică, i se împleticește limba. Fetitele și băiatul se apropie de jandarmi, îi examinează, îi ating cu vârful degetelor. Maica Angélica și cei doi bărbați bolborosesc prietenește și soarele încă mai strălucește în depărtare, dar de jur-împrejur totul e mohorât și deasupra pădurii se îngrămădește altă pădure de nori albi și pufoși; stă să plouă. Maica Angélica începuse cu insultele, maică, și ei ce răspunseseră? Maica Patrocinio zâmbește, nerodul, bostanul nu e o insultă, ci o plantă tare ca și capul lui, și maica Angélica se întoarce spre dom' sergent: or să mănânce cu ei, să aducă sus darurile și limonadele. El încuviințează, dă instrucțiuni Piciului și Roșcovanului, arătându-le râpa, banane verzi și pește crud, băieți, un banchet comandat de maică, mama ei. Copiii le dau târcoale Barosanului, Oacheșului și pilotului Nieves, iar maica Angélica, bărbații și bătrâna așază frunze de banan pe jos, intră în colibe, aduc vase de argilă, manioc, aprind un foc mic, înfășoară peștii în frunze pe care le înnoadă cu liane și le apropie de flacăra. Să-i aștepte pe ceilalți, dom' sergent? Așa n-o să se termine niciodată, și pilotul Nieves își azvârle țigara, ceilalți n-or să se întoarcă, dacă au plecat înseamnă că n-aveau chef de vizite și ăștia or s-o șteargă la prima nebăgare de seamă. Da, dom' sergent știa și el asta, numai că degeaba, nu te puteai lupta cu maicile. Piciul și Roșcovanul se întorc cu pungile și termosurile, maicile, aguarunii și jandarmii stau pe jos în cerc lângă frunzele de banan și bătrâna alungă insectele cu mâna. Maica Angélica împarte darurile și aguarunii le primesc fără să dea semne de entuziasm, dar după aceea, când maicile și jandarmii încep să mănânce bucățele de pește pe care le smulg cu mâna, cei doi bărbați, fără să se privească, deschid pungile, mângâie oglinjoarele și colierele, își împart mărgelile colorate, ochii bătrânei încep dintr-odată să sticlească de lăcomie. Fetele se ceartă pe o sticlă, băiețelul mestecă cu furie, și sergentul o să se îmbolnăvească de stomac, o să-l apuce diareea, o să se umfle ca un broscoi pântecos, or să-i iasă bube, or să crape și o să curgă puroi.